

บทที่ 4

มาตรฐานกิจกรรมขั้นพื้นฐานและขั้นพัฒนางานพัฒนาป่าชุมชน

การถ่ายโอนภารกิจด้านการพัฒนาป่าชุมชนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำเป็นต้องมีมาตรฐานกิจกรรมขั้นพื้นฐานและกิจกรรมขั้นพัฒนาเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาป่าชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามระดับศักยภาพของท้องถิ่นนั้น

กิจกรรมขั้นพื้นฐาน หมายถึง กิจกรรมที่มีความสำคัญและเป็นภารกิจหลักที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติหลังจากมีการถ่ายโอนภารกิจจากหน่วยงานอื่น

กิจกรรมขั้นพัฒนา หมายถึง กิจกรรมที่มีความสำคัญและเป็นภารกิจที่จะพัฒนาป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพเพิ่มสูงขึ้นเกินขีดกิจกรรมขั้นพื้นฐาน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะปฏิบัติภารกิจหรือไม่ก็ได้ตามระดับศักยภาพของท้องถิ่น

การดำเนินงานในแต่ละด้านของการพัฒนาป่าชุมชน ควรมีการปฏิบัติงานตามศักยภาพของป่าชุมชนและชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ โดยป่าชุมชนแต่ละแห่งอาจดำเนินการได้ทุกด้านของกิจกรรมการพัฒนาป่าชุมชน หรือดำเนินการเพียงด้านหนึ่งด้านใดก็ได้

ตารางที่ 4.1 กรอบมาตรฐานกิจกรรมขั้นพื้นฐานและขั้นพัฒนางานพัฒนาป่าชุมชน

ลำดับที่	งานพัฒนาป่าชุมชน	ลักษณะงาน	กิจกรรมขั้นพื้นฐาน	กิจกรรมขั้นพัฒนา
1	งานอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าไม้	เป็นงานที่มีกิจกรรมการใช้เก็บกัก รักษาหรือซ่อมแซม พื้นฟู พัฒนา ป้องกัน สงวนและแบ่งเขตการใช้ประโยชน์ของป่าไม้เสื่อมโทรม และ/หรือป่าสมบูรณ์ อย่างไรก็ดี อย่างหนึ่งหรือทั้งหมด เพื่อให้ป่าชุมชนนั้นๆ สมบูรณ์เช่นเคยเป็น หรือเป็นอยู่ในสภาวะธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายของ ชนิดพันธุ์ไม้ ปริมาณแต่ละชนิด สัดส่วนระหว่างชนิดและสัดส่วน ระหว่างขนาดหรืออายุของแต่ละ ชนิด และการกระจายของแต่ละ ชนิด เหล่านี้ต้องอยู่ในสภาวะ ธรรมชาติและสร้างความสมดุลของ ระบบนิเวศป่าไม้ ที่สามารถควบคุม ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งนอก และสิ่งเข้า	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำการประเมิน สถานภาพทรัพยากรป่าไม้ (อย่างเร่งด่วน) 2. จัดประชุมชี้แจงและหา แนวทางร่วมกันในการพัฒนา ป่าชุมชนในท้องถิ่น 3. อบรมและให้ความรู้แก่ ท้องถิ่นและชุมชนเกี่ยวกับการ พัฒนาป่าชุมชน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดทำแผนงานและ สร้างมาตรการในการ อนุรักษ์ระบบนิเวศป่าไม้ใน แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2. จัดทำแผนที่เพื่อแบ่ง เขตการใช้ประโยชน์ ที่ดิน ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3. จัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้าง แนวคิดในการพัฒนา ป่าชุมชนร่วมกัน 4. จัดทำโครงการปลูกป่า เสริมในพื้นที่ป่าชุมชนที่ ต้องการอนุรักษ์ระบบนิเวศ ป่าไม้

ตารางที่ 4.1 กรอบมาตรฐานกิจกรรมขั้นพื้นฐานและขั้นพัฒนางานพัฒนาป่าชุมชน (ต่อ)

ลำดับที่	งานพัฒนาป่าชุมชน	ลักษณะงาน	กิจกรรมขั้นพื้นฐาน	กิจกรรมขั้นพัฒนา
2	งานจัดการป่าชุมชน เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำ	เป็นงานจัดการป่าไม้ที่เน้นการ สงวนและการแบ่งเขตพื้นที่ เพื่อ การเก็บพื้นที่ป่าไม้เป็นต้นน้ำ ลำธาร ให้มีน้ำไหลตลอดปีใน ปริมาณที่เพียงพอและคุณภาพที่ ต้องการ รวมทั้งควบคุมการ พังทลายของดินและลดความ เสียหายจากการเกิดอุทกภัยด้วย	1. จัดทำแผนที่เพื่อแบ่งเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่ต้นน้ำกับพื้นที่ใช้ประโยชน์อย่างอื่นๆ ให้ชัดเจน 2. พัฒนาแหล่งน้ำตามธรรมชาติ 3. ก่อสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น 4. จัดทำโครงการปลูกป่าเสริมในพื้นที่ป่าชุมชนที่ต้องการจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำ	1. ทำการติดตามตรวจสอบปริมาณน้ำ คุณภาพน้ำ รวมทั้งการไหลของน้ำ ตามระยะเวลาที่กำหนด 2. ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กในพื้นที่
3	งานควบคุมการ พังทลายของดินใน พื้นที่ป่าชุมชน	งานควบคุมการพังทลายของ ดินในพื้นที่ป่าชุมชนซึ่งมักจะ เกิดขึ้น คือ พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่พัฒนา เป็นที่อยู่อาศัย และถนน งานจึงมี ลักษณะที่ต้อง “เก็บดินให้อยู่กับ ที่” เพื่อให้ “ดินเก็บน้ำ” คือ	1. จัดทำโครงการป้องกันการพังทลายของดินโดยใช้เทคโนโลยีธรรมชาติ เช่น การปลูกหญ้าแฝก 2. จัดทำโครงการปลูกป่าเสริมในพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อเพิ่มพืชคลุมดินลดแรงกระแทกของเม็ดฝน	1. ก่อสร้างสิ่งก่อสร้างถาวรที่ป้องกันการพังทลายของดิน เช่น คันคอนกรีต 2. การสร้างบ่อกักตะกอนเพื่อตัดตะกอนไม่ให้ลงแหล่งน้ำ

ตารางที่ 4.1 กรอบมาตรฐานกิจกรรมขั้นพื้นฐานและขั้นพัฒนางานพัฒนาป่าชุมชน (ต่อ)

ลำดับที่	งานพัฒนาป่าชุมชน	ลักษณะงาน	กิจกรรมขั้นพื้นฐาน	กิจกรรมขั้นพัฒนา
4	งานจัดการป่าชุมชนเพื่อการผลิตอาหาร สมุนไพร และของป่าอื่นๆ	ไม่ให้ดินเคลื่อนที่ไปจากที่เดิม เพราะถ้าเกิดการเคลื่อนที่แล้วจะทำให้หน้าไม่ถูกเก็บไว้ในดินและดินจะแปรสภาพเป็นตะกอน นอกจากนี้ทำให้คุณภาพน้ำเสื่อมแล้วยังไปทับถมพื้นที่ตอนล่างทำให้คุณค่าของดิน ที่บริเวณนั้นเสื่อมสภาพไป	1. สนับสนุนและจัดหากล้าไม้สำหรับการปลูกพืชอาหารพืชสมุนไพร ในพื้นที่ป่าชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ อาหารด้วย 2. สร้างมาตรการและกำหนดช่วงระยะเวลาในการเก็บของป่า เพื่อไม่มีการนำผลผลิตออกมากเกินไปจนกว่าที่ธรรมชาติจะทดแทนได้ด้วยตัวเอง	1. จัดทำโครงการส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตที่ได้จากป่าชุมชนเพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้ผลผลิต 2. จัดตั้งร้านค้าชุมชนเพื่อส่งเสริมการตลาด

ตารางที่ 4.1 กรอบมาตรฐานกิจกรรมขั้นพื้นฐานและขั้นพัฒนางานพัฒนาป่าชุมชน (ต่อ)

ลำดับที่	งานพัฒนาป่าชุมชน	ลักษณะงาน	กิจกรรมขั้นพื้นฐาน	กิจกรรมขั้นพัฒนา
4	งานจัดการป่าชุมชนเพื่อการผลิตอาหาร สมุนไพร และของป่าอื่นๆ (ต่อ)		3. จัดทำโครงการอบรมให้ความรู้กับท้องถิ่นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร อาหาร สัตว์อาหารและของป่าที่มีความต้องการของตลาด 4. ทำการบำรุงรักษา พืชอาหาร พืชสมุนไพร ด้วยการทำตัดสายขยายระยะและตัดกิ่งต้นไม้เพื่อเปิดแสงสว่างให้พืชสมุนไพรและพืชอาหาร ตลอดจนการดูแลสัตว์อาหารที่พบในป่าชุมชน	
5	งานการจัดการป่าชุมชนเพื่อการผลิตไม้ใช้สอย	เป็นงานจัดการป่าไม้ เพื่อให้การผลิตแบบยั่งยืน ต้องมีข้อมูล growing stock และ annual increment ของพืชที่ให้อาหาร สมุนไพร และของป่าอื่นๆ	1. ทำการศึกษาศักยภาพของระบบนิเวศป่าชุมชนเพื่อวางแผนงานจัดการการตัดไม้ใช้สอยของชุมชน 2. ส่งเสริมการปลูกไม้เพื่อนำมาใช้ในชุมชน โดยการปลูกเสริมในป่าชุมชน และปลูกป่าทดแทนส่วนที่ตัดไปใช้ประโยชน์	1. สร้างเรือนเพาะชำเพื่อสนับสนุนกล้าไม้ในงานพัฒนาป่าชุมชนของท้องถิ่น

ตารางที่ 4.1 กรอบมาตรฐานกิจกรรมขั้นพื้นฐานและขั้นพัฒนางานพัฒนาป่าชุมชน (ต่อ)

ลำดับที่	งานพัฒนาป่าชุมชน	ลักษณะงาน	กิจกรรมขั้นพื้นฐาน	กิจกรรมขั้นพัฒนา
5	งานการจัดการป่าชุมชน เพื่อการผลิตไม้ใช้สอย (ต่อ)		3. จัดทำแผนงานและสร้างหลักเกณฑ์ในการเข้าไปตัดไม้มาใช้ประโยชน์ 4. ตั้งคณะกรรมการดูแลการตัดไม้ใช้สอยออกมาใช้โดยการตัดไม้ใช้สอยต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด	
6	งานจัดการป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สัตว์ป่า	เป็นงานที่มีลักษณะของการอนุรักษ์ป่าไม้และ/หรืออนุรักษ์สัตว์ป่า ซึ่งใกล้เคียงกับงานอนุรักษ์ป่าไม้และสัมพันธกับงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	1. สำรวจชนิดพันธุ์สัตว์ที่พบเพื่อวางแผนในการจัดการเพื่อสัตว์ป่า 2. จัดทำมาตรการและแผนงานการจัดการป่าชุมชนเพื่อแหล่งที่อยู่ของสัตว์ป่า 3. จัดหากำลังสำหรับบริการปลูกพืชอาหารสัตว์ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ป่า 4. จัดทำแนวเขต หรือสัญลักษณ์สำหรับพื้นที่ป่าชุมชนที่จัดการเพื่อการอนุรักษ์สัตว์ป่า	1. สร้างเงื่อนไขเฉพาะสำหรับสนับสนุนกล้าไม้ในงานพัฒนาป่าชุมชนของท้องถิ่นเพื่อปลูกพืชอาหารสัตว์ 2. จัดหาชนิดพันธุ์สัตว์ที่ต้องการอนุรักษ์หรือชนิดพันธุ์สัตว์ที่เคลื่อนย้ายในพื้นที่ป่าชุมชน

ตารางที่ 4.1 กรอบมาตรฐานกิจกรรมขั้นพื้นฐานและขั้นพัฒนางานพัฒนาป่าชุมชน (ต่อ)

ลำดับที่	งานพัฒนาป่าชุมชน	ลักษณะงาน	กิจกรรมขั้นพื้นฐาน	กิจกรรมขั้นพัฒนา
7	งานป่าชุมชนเพื่อป้องกันพื้นที่เสี่ยงภัย	เป็นงานที่มีลักษณะการคุ้มครองพื้นที่ที่คาดว่าจะเกิดภัยพิบัติได้สูง โดยการอนุรักษ์พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ อาจเป็นงานพัฒนาป่าไม้ต่อพื้นที่เสื่อมโทรม และคาดว่าจะเกิดภัยพิบัติ ต้องทำการฟื้นฟู พัฒนา ให้เป็นป่าไม้เหมือนเดิม แล้วสงวนไว้ให้คงสภาพเช่นนั้นตลอดเวลา	1. จัดอบรมเจ้าหน้าที่ในการเตรียมความพร้อมเพื่อตรวจสอบพื้นที่เสี่ยงภัยในป่าชุมชน 2. สำรวจพื้นที่เสี่ยงภัยที่คาดว่าจะก่อให้เกิดอันตรายต่อท้องถิ่น พร้อมประชาสัมพันธ์ให้ท้องถิ่นทราบ 3. จัดทำโครงการปลูกป่าเสริมในพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อเพิ่มพืชมูลดิน ลดแรงกระแทกของเม็ตฝน	1. ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมทรัพยากรธรณี ในการประเมินพื้นที่เสี่ยงเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้น ในกรณีพื้นที่ที่มีความเสี่ยงภัยสูง
8	งานจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งฟื้นฟูป่าชุมชน	เป็นงานอนุรักษ์ป่าไม้ที่เน้นการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชนให้มีความสมบูรณ์ โดยมีการศึกษาและพัฒนาฟื้นฟูป่าชุมชนให้คงอยู่ หรือสามารถถ่ายทอดฟื้นฟูป่าชุมชนไปยังที่ต่างๆ ได้	1. ดำเนินการฟื้นฟูป่าและสัตว์เดิมที่พบในป่าชุมชน 2. จัดทำแผนและมาตรการในการจัดการป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งฟื้นฟูป่าชุมชน 3. ประชาสัมพันธ์ให้ท้องถิ่นทราบเกี่ยวกับการจัดการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชนและการเข้าไปใช้ประโยชน์	1. รวบรวมพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ป่าท้องถิ่นที่ต้องการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชุมชน เพื่อการขยายพันธุ์

ตารางที่ 4.1 กรอบมาตรฐานกิจกรรมขั้นพื้นฐานและขั้นพัฒนางานพัฒนาป่าชุมชน (ต่อ)

ลำดับที่	งานพัฒนาป่าชุมชน	ลักษณะงาน	กิจกรรมขั้นพื้นฐาน	กิจกรรมขั้นพัฒนา
9	งานการจัดการป่าชุมชน เพื่อเป็นเขตกันชน	เป็นงานเหมือนการสร้าง สิ่งกันชนกั้นให้พืชหรือสิ่งรบกวน จากภายนอกเข้าสู่ชุมชน อาจเป็นการ ใช้ป่าธรรมชาติเดิมหรือสร้างป่า ล้อมรอบก็ได้ แต่พืชที่ล้อมรอบ ต้องเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนอย่าง เพียงพอ	1. จัดทำแนวเขตที่ชัดเจนและ ป้ายแสดงการแบ่งเขตระหว่าง พื้นที่อนุรักษ์ที่ชุมชนไม่สามารถ เข้าไปใช้ประโยชน์ได้กับพื้นที่ ป่าชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นเขตกัน ชนให้ป่าอนุรักษ์ 2. จัดทำแผนงานเพื่อกำหนด กิจกรรมที่สามารถทำได้ใน ป่าชุมชนที่เป็นเขตกันชน	1. จัดประชุมกับภาครัฐที่ เกี่ยวข้องกับพื้นที่เพื่อหา ข้อตกลงที่เป็นมาตรการที่ ชุมชนต้องปฏิบัติตามในการ เข้าไปใช้ประโยชน์ป่าชุมชนที่ ล้อมรอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์
10	งานการสร้างป่าชุมชน เพื่อสร้างภูมิทัศน์	เป็นงานออกแบบสร้าง ธรรมชาติให้ดึงดูดสายตา สายตาของชุมชน ทำให้ภาพของ ชุมชนกลมกลืนทั้งศิลปะและสี อาจใช้ป่าธรรมชาติหรือตกแต่ง จากป่าธรรมชาติ หรืออาจสร้าง ขึ้นก็ได้	1. ส่งเสริมการปลูกไม้ป่าและ ปรับภูมิทัศน์ให้มีความสวยงาม และกลมกลืนกับบริเวณ ป่าชุมชน	1. ส่งเสริมการเพาะไม้ป่าที่ มีความสวยงามตามธรรมชาติ เพื่อเพิ่มรายได้ให้ท้องถิ่นใน ด้านการท่องเที่ยว 2. ทำทางเดินศึกษา ธรรมชาติ

ตารางที่ 4.1 กรอบมาตรฐานกิจกรรมขั้นพื้นฐานและขั้นพัฒนางานพัฒนาป่าชุมชน (ต่อ)

ลำดับที่	งานพัฒนาป่าชุมชน	ลักษณะงาน	กิจกรรมขั้นพื้นฐาน	กิจกรรมขั้นพัฒนา
11	งานจัดการป่าชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	เป็นงานการตกแต่งป่าชุมชนเพื่อให้ป่าชุมชนดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ด้วยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างป่าให้มีพันธุ์ไม้และ/หรือสัตว์ป่าให้มีความหลากหลายเพื่อการท่องเที่ยว	<ol style="list-style-type: none"> 1. สนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในเขตป่าชุมชน 2. จัดอบรมเพื่อทำความเข้าใจลักษณะการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ ที่ท้องถิ่นสามารถนำไปใช้ได้ 3. ทำแผนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในแผนพัฒนาขององค์กรปกครองท้องถิ่น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดดูงานนอกสถานที่ในเรื่องตัวอย่างการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบป่าชุมชนที่ประสบความสำเร็จ 2. สนับสนุนหรือแนะนำด้านการให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ลงทุนในด้านต่างๆ สนับสนุนการท่องเที่ยว
12	งานการควบคุมไฟป่าสำหรับป่าชุมชน	เป็นงานการควบคุมไฟป่าที่อาจเกิดขึ้นแก่ป่าชุมชนที่ชุมชนดูแลรวมทั้งอาจเกิดอันตรายแก่ชุมชนท้องถิ่นด้วย	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทำแนวกันไฟ 2. จัดเตรียมชุดเจ้าหน้าที่อาสาสมัครพร้อมอุปกรณ์การทำงานด้านการดับไฟป่า 3. จัดทำคู่มือและเอกสาร 4. จัดการอบรมเจ้าหน้าที่และประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับไฟป่า 5. จัดการอบรมเจ้าหน้าที่และประชาชนให้เข้าใจลักษณะทั่วไปของไฟป่าที่เกิดขึ้น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตั้งศูนย์ควบคุมไฟป่าและหอสังเกตการณ์ไฟป่า

ตารางที่ 4.1 กรอบมาตรฐานกิจกรรมขั้นพื้นฐานและขั้นพัฒนางานพัฒนาป่าชุมชน (ต่อ)

ลำดับที่	งานพัฒนาป่าชุมชน	ลักษณะงาน	กิจกรรมขั้นพื้นฐาน	กิจกรรมขั้นพัฒนา
13	งานการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในการร่วมมือพัฒนาป่าชุมชน	เป็นงานพัฒนาป่าชุมชนที่ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุม เข้าร่วมอบรม ร่วมแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และเป็นงานที่สร้างความตระหนักในการพัฒนาป่าชุมชนร่วมกัน อย่างเป็นรูปธรรม การจัดทำแผนการพัฒนาป่าชุมชนที่ชุมชนได้ร่วมตัดสินใจและปฏิบัติตามนั้น	1. จัดการประชุมเพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการวางแผนงานและมาตรการการพัฒนาป่าชุมชนเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายพัฒนาท้องถิ่น 2. จัดทำประชาสัมพันธ์เรื่องความสำคัญของป่าชุมชนและการจัดการอย่างมีส่วนร่วม 3. จัดกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนในท้องถิ่น	1. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการมีส่วนร่วมในการดูแลแผนงานและมาตรการการพัฒนาป่าชุมชนรวมทั้งเป็นผู้ประสานงาน โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐร่วมเป็นที่ปรึกษา 2. ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบและประเมินผลตามแผนงานการมีส่วนร่วมในการพัฒนาป่าชุมชน 3. จัดตั้งกองทุนป่าชุมชน